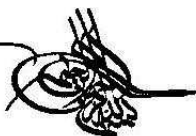

۲۰۲۴۶۹۱

پیش از تاریخ و بوم‌شناسی انسانی دشت دهلران

فرانک هول، کنسرو و فلنری و جیمز ای نیلی

مترجمان:

حسین رئیس

امیر خانمرادی

سرشناسه	هول، فرانک، ۱۹۳۱-م.
عنوان و نام پدیدآور	Hole, Frank
مشخصات نشر	پیش از تاریخ و بوم‌شناسی انسانی دشت دهلران/ فرانک هول، کنتوی فلنری، جیمز ای‌نیلی؛ مترجمان حسین ریسی، امیر خاتمرادی.
مشخصات ظاهری	تهران: مهرچیز، ۱۳۹۷.
شابک	۷۲۰ ص.: مصور.
وضعیت فهرست نویسی	978-600-7230-57-2
یادداشت	فیبا
موضوع	عنوان اصلی: Prehistory and human ecology of the Deh Luran Plain; an early village from Khuzistan, Iran, . sequence
موضوع	انسان ماقبل تاریخ -- ایران -- دشت دهلران
موضوع	Prehistoric people -- Iran -- Deh Luran Plain
موضوع	آثار باستانی ماقبل تاریخ -- ایران -- دشت دهلران
موضوع	Antiquities, Prehistoric -- Iran -- Deh Luran Plain
موضوع	دشت دهلران -- آثار تاریخی
موضوع	Deh Luran Plain (Iran) -- Antiquities
موضوع	خوزستان -- آثار تاریخی
موضوع	Khuzestan (Iran: Province) -- Antiquities
شناسه افزوده	فلانری، کنت
شناسه افزوده	Flannery, Kent V.
شناسه افزوده	نیلی، جیمز
شناسه افزوده	Neely, James A.
شناسه افزوده	رئیس، حسین، ۱۳۶۱- مترجم
شناسه افزوده	خاتمرادی، امیر، ۱۳۶۴- مترجم
رده بندی کنگره	917/855GN ۱۳۹۷/۹۹۹۹
رده بندی دیویی	۵۹۱۳
شماره کتابشناسی ملی	۵۲۵۹۹۳۵

پیش از تاریخ و بوم شناسی انسانی دشت دهلران

جیمز ای نیلی - فرانک هول - کنتوی فلنری

حسین ریسی - امیر خاتمرادی

شمارگان: ۳۵۰ جلد / چاپ اول: ۱۳۹۸

قیمت با جلد شومیز: ۱۲۵۰۰۰ تومان / قیمت با جلد سخت: ۱۳۵۰۰۰ ریال

تهران، میدان انقلاب، خیابان اردیبهشت، بن بست مبین، پلاک ۶

تلفن: ۶۶۴۹۱۹۰۲ و ۲۰ الی ۶۶۴۱۴۸۱۹

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۳۰-۵۷-۲

مرکز پخش: انتشارات نص: تهران، میدان انقلاب، خیابان اردیبهشت، بن بست مبین، پلاک ۶

تلفن: ۴-۶۶۹۵۳۸۸۳ و ۶۶۴۰۵۳۷۲

دشت دهلران را همان زمانی که برای نخستین بار توسط باستان‌شناسان مورد بازدید قرار گرفت به عنوان سرزمینی که می‌تواند افق‌های تازه‌ای بر مسائلی همچون یکجانشینی و اهلی‌سازی حیوانات و گیاهان بگشاید، شناخته شد است. از همین رو، دشت یادشده یکی از مطالعه‌شده‌ترین مناطق توسط باستان‌شناسان در جنوب غربی آسیا است، و کتاب حاضر که اکنون اثری کلاسیک به شمار می‌رود، یکی از جامع‌ترین آثار به نگارش درآمده درباره‌ی باستان‌شناسی پیش از تاریخ دشت دهلران تا به امروز است. این کتاب، شامل ۲۱ فصل و ۴ پیوست، ماحصل کاوش‌های باستان‌شناسان آمریکایی در دهه‌ی ۱۹۶۰ میلادی عمدتاً بر روی دو تپه‌ی باستانی علی‌کش و تپه‌ی سبز است که توسط فرانک هول، کنت فلنری و جیمز نیلی در سال ۱۹۶۹، توسط انتشارات دانشگاه میشیگان به چاپ رسیده است.

نظر به اهمیت این اثر فاخر، کتاب توسط مترجمان این اثر از زبان انگلیسی به فارسی ترجمه گردید. ترجمه‌ی چنین اثر مهمی گذشته از این‌که مقطعی از پیش از تاریخ و فرهنگ این سرزمین را برای مخاطبان فارسی زبان مستند خواهد کرد، می‌تواند به عنوان منبع معتبری برای اطلاع پژوهشگران باستان‌شناسی مورد استفاده قرار گیرد. در همین راستا، در ترجمه‌ی این اثر کوشیده شده تا وفاداری به متن اصلی تا جای ممکن لحاظ شود؛ چرا که در ترجمه‌ی متون تخصصی انتقال صحیح مفاهیم و اطلاعات به مخاطب، به‌ویژه متخصصان، حائز اهمیت بسیار است. به همین دلیل ممکن است ترجمه‌ی حاضر از سادگی و روان بودن اندکی فاصله گرفته باشد. افزون بر این، تا جای ممکن کوشیده شده که از برابرنهادهای فارسی در ترجمه‌ی این اثر استفاده گردد مگر این‌که برابرنهاد فارسی مربوط نارسا، ثقیل یا اغراق‌آمیز بوده باشد. همچنین هر جا که ضروری دانسته شده، اصطلاحات کلیدی و مهم انگلیسی در قالب پانویس آورده شده تا خواننده با معادل اصلی آن نیز آشنا گردد.

در عین حال، این کتابی حجیم و پر از اصطلاحات باستان‌شناختی، گیاه‌شناختی، جانورشناختی، استخوان‌شناختی، و غیره است و اگرچه مترجمان اهتمام ورزیده‌اند تا سراسر متن عاری از هر گونه اشتباه باشد، اما ممکن است در جایی سهواً لغزشی صورت گرفته باشد. لذا مترجمان این اثر مایلند از نقطه‌نظرات خوانندگان فهیم خود درباره‌ی کم و کیف ترجمه آگاه گردند تا در صورت لزوم رهنمودهای آنان در چاپ‌های آتی لحاظ شود. پیشاپیش از همه‌ی کسانی که ما را از طریق ایمیل مترجم به نشانی raeesi_hossein@yahoo.com از دیدگاه‌های خود آگاه می‌کنند، تشکر می‌گردد.

اما جدا از بحث فنی و ترجمه‌ی کتاب، یادآوری یک نکته ضروری به نظر می‌رسید. در زمان انجام مطالعات باستان‌شناسی در ابتدای دهه‌ی ۱۳۴۰ خورشیدی، دشت دهلران چه به لحاظ فرهنگی و چه به لحاظ طبیعی، رزمینی همچنان بخشی از استان خوزستان به شمار می‌رفت. از همین رو، این نکته چه در عنوان فرعی کتاب و چه در سراسر متن مشهود است. با علم به این‌که دشت نامبرده امروزه بخشی از استان ایلام محسوب می‌شود، مترجمان ترجیح دادند که متن دست‌نخورده باقی بماند و صرفاً به یادآوری این نامه بسنده کنند.

در پایان بر خود لازم می‌دانیم که از برخی اساتید و صاحب‌نظرانی که درادور در ارائه‌ی برخی برابرنهادهای فارسی با مترجمان همکاری کردند، تشکر و قدردانی نمائیم. از مدیریت انتشارات مهرجرد نیز برای تقبل چاپ این اثر که "تاریخ دهلران" نام دارد، تشکر می‌نمایم.

حسین راeesi - امیر خانمرادی

تابستان ۱۳۹۷

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیش گفتار.....	۹
فصل اول: اهداف و طرح تحقیق.....	۱۳
فصل دوم: وضعیت زیست محیطی.....	۲۹
فصل سوم: روش های ^{۱۲} ش در ۱۹۶۳.....	۵۱
فصل چهارم: کاوش ها در تپه ی علی کش.....	۶۱
فصل پنجم: کاوش ها در تپه ی سبز.....	۹۱
فصل ششم: گمانه زنی در ناحیه ی E تپه ی موسیان.....	۱۱۳
فصل هفتم: نقشه یک خانه ی دوره ی میم مربوط به تپه ی اشرف آباد.....	۱۲۳
فصل هشتم: دست ساخته های چخماقی را رسیدن.....	۱۲۵
فصل نهم: ظروف سفالی و سنگی.....	۱۷۳
فصل دهم: ابزارهای سائیدن و کوبیدن.....	۲۷۱
فصل یازدهم: دست ساخته های سنگی متفرقه.....	۲۹۹
فصل دوازدهم: دست ساخته های سفالی متفرقه.....	۳۲۳
فصل سیزدهم: دست ساخته های استخوانی.....	۳۳۹
فصل چهاردهم: حصیربافی، سبدبافی و منسوجات.....	۳۴۹
فصل پانزدهم: پیکرک ها و اشیای گلی با حرارت دیدگی ملایم.....	۳۵۷
فصل شانزدهم: زیورآلات.....	۳۶۹
فصل هفدهم: یافته های متفرقه.....	۳۹۳
فصل هجدهم: تدفین ها.....	۳۹۷
فصل نوزدهم: استخوان های جانوری.....	۴۱۹
فصل بیستم: تاریخ گذاری رادیوکربن توالی دهلران.....	۵۱۳
فصل بیست و یکم: خلاصه و نتیجه گیری.....	۵۳۳
منابع.....	۵۸۱

پیوست الف: گردآوری گیاه، کشت دیم، و کشاورزی آبی در دهلران پیش از تاریخ: هانس هلیک.....	۵۹۳
پیوست ب: تحلیل مهره‌ی مسی مربوط به تپه‌ی علی‌کش: سایریل اس اسمیت.....	۶۵۹
پیوست ج: افسیدین مربوط به تپه‌ی علی‌کش و تپه‌ی سبز: کالین رنفرو.....	۶۶۳
پیوست د: جانوران مربوط به رأس‌الامیه‌ی عراق: مقایسه با توالی دهلران: کنت وی فلنری و آی دبلو کورنوال.....	۶۷۱

پیش گفتار

مطالعات، گزارش‌ها و این مجلد بدون همکاری و مساعدت مشتاقانه‌ی دوستان، همکاران، و نهادهای بسیاری چه در آمریکا، چه در ایران امکان‌پذیر نمی‌بود. پسی مایه‌ی خرسندی ما است که از این افراد و نهادها تشکر و درآنی به عمل می‌آوریم.

دولت ایران، از طریق دفاتر وزارت آموزش و پرورش و بخش باستان‌شناسی، مجوز انجام بررسی‌های میدانی و کاوش را به ما اعطای کرد و به طرق مختلف به ما کمک نمود. ما به‌طور ویژه از مدیران ارشد بخش باستان‌شناسی، آقای حسین شجری و آقای الف پورمند، مدیر فنی، دکتر عزت نگهبان، و مدیر کاوش‌ها، آقای سیدم. خرم‌آبادی تشکر می‌کنیم که جملگی به ما یاری رساندند و ما را از مشاوره‌های ارزشمند خود بهره‌مند ساختند. نمایندگان که در میدان در اختیار ما گذاشته شدند، عبارت بودند از آقایان محمد مشیرپور، عبدالحسین شهیدزاده، و... می. آن‌ها همراه با ما در شرایط اغلب طاقت‌فرسایی زندگی کردند، در امر نظارت بر کاوش‌ها که... می‌ماند، و رابط منافع ما و دولت با مقامات محلی بودند.

شماری از آمریکایی‌های مقیم ایران نیز نقش بسزایی در پیشبرد پروژه‌ی ما داشتند. هم آقای تودور ای ورتایم و هم دکتر جان سی رینهارت، وابسته‌های فرهنگی سفارت ایالات متحده، کمک شایان توجه‌ای در تهران به ما نمودند، و زمانی که ما در خارج از این کشور به سر می‌بردیم، به عنوان رابط ما با دولت ایران عمل نمودند.

سازمان عمران خوزستان (KDS)، از طریق مدیر آن جناب آقای لئو ال اندرسون، تجهیزاتی را برای ترسیم نقشه‌ها برای ما در اهواز فراهم نمود و کامیونی (با یدک‌کش آب) به ما قرض داد که نخستین سفر ما به دشت دهلران را امکان‌پذیر گرداند. آقای چارلز سیمکینز از KDS شرایط و ترتیب تجزیه و تحلیل آب و خاک را فراهم کرد، و اطلاعات و توصیه‌های بسیاری درباره‌ی کشاورزی و

مسائل مرتبط در غرب ایران به ما ارائه داد. سرانجام، آقایان رشیدیان و فضل‌ی، که به دفتر KDS در اندیمشک منسوب شده بودند، هر از چند گاهی که ما با حالتی گرم‌زده و بی‌رمق از خلوتگاه صحرایی‌مان برمی‌گشتیم، با مهمان‌نوازی و تهوی‌ی مطبوع از ما استقبال می‌کردند.

روحیه و احوال ما هنگامی که به حوالی کرمانشاه سفر کردیم و توانستیم چند روزی را با مبلغان مذهبی مقیم بگذرانیم، چند برابر تقویت شد. بلکی و هری‌ت بوریس و اِد و پِلی جاگر همگی شرایط را طوری برای ما فراهم کردند که به‌راستی احساس کردیم در خانه‌مان هستیم، و از همراهی و آشپزی خوب‌شان تمام و کمال لذت بردیم.

مدیر موسسه بریتانیایی مطالعات ایران، آقای دیوید استروناخ^۱، ما را از تجارب گسترده‌ی خود در باستان‌شناسی ایران و استفاده از کتابخانه و استخر شنای خود بهره‌مند گرداند. دکتر و خانم جوزف کالدویل، از م‌ره‌ی اِی‌لینویز، به‌طور مختصر به ما در دهلران سر زدند، کاوش‌ها و بررسی‌های میدانی خودشان را، اختصاراً برای ما تشریح کردند، و کمک بسیار ضروری در تهران در انتهای فصل نمودند.

اگرچه پژوهش‌گزارش‌ها در اینجا توسط نگارندگان این اثر سرپرستی شد، اما همسران-مان-باربارا هول، نانسی فلتری، و مرگ، آن-لی-با-مهارت و استادی در میدان به ما یاری رساندند و در اصل بیش‌تر کار پردازش، برچسب‌گذاری و ثبت‌بندی طاقت‌فرسای دست‌ساخته‌ها را آن‌ها انجام دادند. شکیبایی آن‌ها در مواجهه با دورافتادگی در سرزمینی، گرمای تاول‌زا، طوفان‌های شن، حشرات گزنده، منبع آب بی‌ثبات، چادرهایی که از آن‌ها آب می‌ریخت، گاه فرو می‌ریختند، و سرانجام آب و هوایی منجمدکننده، به‌راستی نمونه و سرمشق بود.

همچنین باید از محمد علی نرگسی، آشپز و مشاور عنوان‌های «زبان‌مان تشکر ویژه‌ای بنماییم که علی‌رغم شایعاتی که از قبل شنیده بود مبنی بر این‌که دهلران «بدترین» گله‌ی ایران» است، ما را همراهی کرد و توانست از همه‌ی سختی‌ها و مشقت‌های طبیعی و انسانی که بر سر مسیرش قرار گرفته بودند، پیروز و سربلند بیرون آید. پسرش، مصطفی، به‌طور قطع مشتاق‌ترین کمک‌آشپز، روشن‌کننده‌ی چراغ‌های توری، راه‌انداز و هل‌دهنده‌ی خودروهای جیب بدقلق در غرب ایران بود.

عمده‌ی کار مربوط به باستان‌شناسی در گرو تجزیه و تحلیل مواد کاوش‌شده است. دولت ایران با سخاوتمندی بسیار به ما اجازه داد که همه‌ی دست‌ساخته‌ها و استخوان‌های جانوری که برای مطالعه نیاز داشتیم را امانت بگیریم و به ایالات متحده منتقل کنیم، امری که نهایتاً تحلیل ما را به میزان زیادی

ساده کرد. این نوع همکاری امروزه در باستان‌شناسی نامتداول است، و از این رو ما مایلیم که تشکر ویژه‌ی خودمان را ابراز داریم.

چندین متخصص، که گزارش‌های آن‌ها در پیوست‌های این مجلد ضمیمه شده‌اند، بخش‌های مهمی از مجموعه‌های گردآوری‌شده‌ی دهلران را تجزیه و تحلیل کردند. ما خوش‌اقبال بودیم که دکتر هانس هلبک^۱ از موزه‌ی ملی دانمارک را به مدت شش هفته در زمان کاوش مواد گیاهی و تفکیک آن‌ها به وسیله‌ی شناورسازی^۲ با خود در میدان داشتیم. مطالعه‌ی اولیه‌ی هلبک بر روی ده‌ها هزار دانه‌ی کربنیزه‌شد^۳ مربوط به دهلران به صورت پیوست الف ارائه خواهد شد.

دکتر سایریل اس اسمیت^۴، از مؤسسه‌ی فن‌آوری ماساچوست، بررسی خود از مهره‌ی مسی مربوط به دوره‌ی پیش از سفال علی‌کش را بازگو می‌کند. دکتر کالین رنفرو^۵، از دانشگاه شفیلد، تحلیل‌های خود از سنگ‌ها، پیردین را که با همکاری آقایان جی ای دیکسون و جی آر کن، از گروه کانی‌شناسی و سنگ‌شناسی دانشگاه کبریج، به انجام رسید، را گزارش می‌کند. ما به جد سپاسگزار کوشش‌های آن‌ها هستیم.

جانورشناسان زیر که همگر واد^۶ به مؤسسه‌ی اسمیتسونیان هستند، به ما در جنبه‌های مختلف تحلیل جانوری کمک نمودند: دکتر جیمز واتسون، بخش پرندگان؛ دکتر جیمز پیترز، بخش خزندگان و دوزیستان؛ دکتر ویلیام تیلور، بخش ماهیان؛ دکتر جوزف موریسون، بخش نرم‌تنان؛ و دکتر فتر چیس، بخش خرچنگ‌سانان. پروفیسور السو اس رانفرون، از دانشگاه هاروارد، به‌طور محبت‌آمیزی برخی از مواد گیاهی کربنیزه‌شده‌ی ما را بررسی کرد.

تاریخ‌های رادیوکربنی توسط آزمایشگاه‌هایی در شرکت تو، هم، لیل در هوستون، شرکت نفت و پالایش هامبل در هوستون، آزمایشگاه ایزوتوپ مؤسسه‌ی ژئوفیزیک و فزیک سیارات دانشگاه کالیفرنیا در لس‌آنجلس، مؤسسه‌ی اسمیتسونیان و شرکت ایزوتوپس برای ما پیش‌کش شدند.

ما همچنین مایلیم از پروفیسور رابرت جی بریدوود^۷ تشکر کنیم که نخستین تجربه‌ی ما با باستان‌شناسی خاور نزدیک را زمانی که ما در پروژه‌ی پیش از تاریخ ایران مؤسسه‌ی شرق‌شناسی مشارکت کردیم، رقم زد. از میان بسیاری دیگر از همکارانی که شایسته است نام برده شوند، باید اشاره کنیم به رالف و رز سولکی، پتی جو واتسون و پدز مورتسن، که همگی به‌طور محبت‌آمیزی به ما اجازه دادند به داده‌های انتشاریافته‌ی مرتبط دسترسی داشته باشیم.

¹ Hans Helback

² Flotation

³ Cyril S. Smith

⁴ Colin Renfrew

⁵ Robert J. Braidwood

ما وامدار جیمز بی‌گرفین هستیم که ترتیب انتشار این مطالعه را به‌عنوان نخستین مجلد از مجموعه‌ی جدید یادنامه‌های انسان‌شناختی موزه‌ی انسان‌شناسی فراهم کرد، و نیز هیئت اجرایی دانشکده‌ی تحصیلات تکمیلی هوراس اچ‌رکهام برای پشتیبانی شایان توجه‌ای که گشایش این مجموعه را امکان‌پذیر گرداند.

پردازش دست‌ساخته‌ها در آزمایشگاه مستقر در دانشگاه رایس با کمک و همکاری ننی چند از دانشجویان این دانشگاه انجام گرفت، ازجمله جان دورهام، چارلین کراس، و کارلوس شوبرت. دوشیزه سوزان ماس از دانشگاه بنینگتون در کار طبقه‌بندی استخوان‌های جانوری در مؤسسه‌ی اسمیتسونیان کمک کرد.

همان اشکال و ترسیم‌های موجود در این مجلد اثر نانسی اچ‌فلتری هستند، بجز موارد زیر: شکل‌های ۱۱۶-۲۱، ۱۲۳-۱، ۱۲۸، ۱۳۰ و ۱۳۲-۱۳۳ که توسط جورج رابرت لوویس، از مؤسسه-ی اسمیتسونیان، فراهم شدند. شکل‌های ۱۳۷-۱۴۱ که توسط هانس هلبک تهیه گردیدند.

سرانجام، و شاید از همه مهم‌تر از منابع پشتیبانی مالی خود تشکر می‌کنیم. بخش‌های مختلف این پژوهش توسط بنیاد ملی علوم با اسامی پژوهانه‌های GS-67 و GS-724، مؤسسه‌ی شرق‌شناسی دانشگاه شیکاگو، دانشگاه رایس، و مؤسسه‌ی اسمیتسونیان پشتیبانی شدند.

فرانک هون، دانشگاه رایس

کنت وی‌فلتری، دانشگاه ایس‌سی‌سی

جیمز ای‌نیل، دانشگاه رایس

ژوئن ۱۹۶۷